

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Stranický systém Turecka

Pavel Dočekal

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program – Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor – Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

Stranický systém Turecka

Pavel Dočekal

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Poděkování

Děkuji PhDr. Mgr. Petru Jurkovi za odborné vedení práce a za pomoc, kterou mi během její přípravy a psaní poskytl.

Plzeň, duben 2011

.....

Osnova:

1. Úvod	5
2. Teorie stranických a volebních systémů	7
2.1. typologie stranických systémů.....	7
2.2. volební systémy a jejich vztah ke stranickým systémům.....	12
3. Turecká republika a její vládní struktura	15
3.1. charakteristika státu.....	15
3.2. hlava státu.....	16
3.3. vláda.....	18
3.4. parlament.....	19
3.5. soudní moc.....	21
4. Turecká armáda	22
4.1. vývoj a vliv turecké armády.....	23
4.2. vztahy se sousedními státy.....	25
5. Vývoj stranického systému	27
5.1. období za vlády Mustafy Kemala Atatürka.....	27
5.2. poválečné období	30
5.3. současná podoba stranického systému	37
6. Politické strany Turecka	40
6.1. Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP).....	41
6.2. Republikánská lidová strana (CHP).....	42
6.3. Strana národního hnutí (MHP).....	44
6.4. menšinové strany.....	45
7. Závěr	47
8. Prameny a literatura	50
9. Resume	53

1. Úvod

Zatímco většina zemí Blízkého Východu upadá v současné době v nemilost svou agresí, je zde jedna země, která si naopak v posledních letech svou prestiž zvyšuje na základě prozápadní politiky. Jedná se o Tureckou republiku, jejíž identita je dána jednotnou tureckou národností a kulturou, která se odvíjí od islámských principů. V rámci narušení této jednoty zde hrozí kolaps státu.

V průběhu celé historie existence Turecké republiky byla tato země sužována sociálními, ekonomickými i politickými rozepřemi, což mělo za důsledek několik intervencí turecké armády, která hájí principy kemalismu a neakceptuje jakékoliv jejich narušování.

Tato práce je pokusem o zachycení procesu přechodu k demokracii a s ním spojeným vývojem stranického systému, jímž se budu zabývat už od vzniku Turecké republiky až po současnost.

Celá práce je založena na principu metody jednopřípadové studie, což lemuje rámec první kapitoly, kde se opírám o politologické teorie autorů jako Giovanni Sartori, Maurice Duverger či Jean Blondel. Proto je úvod práce teoretický, kde se snažím interpretovat typologii stranických systémů a jejich vazbu na volební systémy.

V další části práce se pokouším o zachycení klíčových kompetencí státních představitelů Turecké republiky, včetně turecké armády, která sehrála klíčovou roli v politickém spektru této země. Nejen, že působí jako kontrolní složka vlády, ale v rámci historického kontextu převzala moc do svých otěží, kterou začala směřovat na Západ.

V poslední části této práce se zaměřím na vývoj stranického systému Turecka, který prošel po dobu své existence mnoha ústavními změnami, což mělo za důsledek uchycení pluralitního systému a s nímž

spojené nastolení demokracie. Po nastavení pluralitního systému byl hlavním cílem této země zamezit stranické fragmentaci a nastolit systém s dvěma až třemi stranami. To se naplnilo až v posledních letech, kdy začaly dominovat elitní strany, což se projevilo na participaci menšinových stran, které nemají doposud zastoupení v parlamentu. Jako typický příklad lze uvést kurdskou otázku, jejichž postoj k turecké vládě je stále aktuálním tématem, neboť se profilují jako nejaktivnější menšinová strana. Z důvodu částečných agresí, jimiž se snaží prosazovat své zájmy, je postoj EU k Turecku stále rozpačitý. Nyní se ale podařilo v průběhu jednobarevné vlády AKP zintenzivnit vstupní jednání, což napomáhá Turecku zlepšit své vztahy nejen s Kurdy, ale i se svými sousedními zeměmi, s kterými také vedlo značné spory. Otázkou ale zůstává, jaký postoj zastávají ostatní turecké strany k EU?

I přes značně omezenou literaturu k tomuto tématu, je hlavním důvodem výběru tématu nedostatečná informovanost o tureckém stranickém systému jak u nás, tak v rámci celé Evropy. Tudíž je nutné v průběhu práce výlučně pracovat s internetovými zdroji, které poskytují informace jak na českých, tak tureckých serverech. Pro celkový přehled o turecké politice jsem z literatury využil primárně knihu od Gabriela Pirického: *Turecko*, který se dlouhodobě zajímá problematikou v tomto regionu.

Práce neobsahuje žádné přílohy, které by text doplňovaly, protože neshledávám jejich použití pro dané téma za potřebné.

2. Teorie stranických a volebních systémů

Hlavním cílem této kapitoly je vymezení základních pojmů, vztahujících se k politickému systému Turecka. Nejdůležitějšími pojmy, které budu používat, a se kterými budu pracovat v průběhu celé práce jsou: „Stranický systém“ a „volební systém“, jejichž vlivy se navzájem prolínají.

2.1. Typologie stranických systémů

K tomu, aby bylo možné definovat turecký stranický systém na základě případové studie, je potřeba vysvětlit, co tento pojem znamená a zaměřit se na autory, kteří se touto tematikou zabývají.

Případová studie má dvě základní podoby na základě dělby práce, které v politické metodologii můžeme nalézt: jednopřípadovou, na které je stavěna tato práce, a komparativní případovou studii. Je nutné podotknout, že mezi těmito dvěma metodami jsou drobné rozdíly, které se týkají počtu zkoumaných objektů. Ale většinou mají tyto metody společné základní rysy a postupy. Zatímco komparativní případová studie je statisticky nejpoužívanější metodou a zaměřuje se na dva a více případů a na jejich porovnání, jednopřípadová studie se podle autora Michala Kořana vyskytuje stabilně pouze ve čtrnácti procentech odborných článků, a svou pozornost věnuje pouze jedinému případu (Drulák 2008: 32). Je také nutné zdůraznit, co vlastně případ a jednopřípadová studie v politologii znamenají. Případem můžeme nazvat určitý objekt nebo uzavřený systém, který má jasné hranice, svou vnitřní logiku fungování a svou specifickou podstatu. Co se týče případové

studie, zde hovoříme o analýze případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu (Drulák 2008:33). Základním rozdělením případových studií je: jedinečné případové studie a instrumentální případové studie. Na základě bohatého výčtu jednotlivých proměnných lze zařadit stranický systém Turecka do instrumentální případové studie, kdy je případ zkoumán v nezmenšené hloubce. Historickému i sociálnímu kontextu je věnována nemenší pozornost.

Co se týče teorie stranického systému, většina autorů se shoduje s tím, že se jedná o souhrn politických stran v interakci v daném politickém systému. Mezi nejvýznamnější autory zabývající se tímto tématem patří: Jean Blondel, Maurice Duverger a hlavně Giovanni Sartori, na kterého bych se rád zaměřil.

Jean Blondel věnoval svou pozornost stranickým systémům na základě počtu stran, jejich velikosti a ideologie.¹ To jsou tři hlavní proměnné, na základě kterých charakterizoval stranické systémy. Dalšími dvěma okrajovými proměnnými, o kterých se zmiňoval jen zkrátka, jsou: sociální povaha klientely a charakteristika organizace a vedení. Zaměřím se ovšem na nejdůležitější Blondelovo kritérium, kterým je počet stran. Na základě tohoto kritéria můžeme hovořit o čtyřech hlavních skupinách.

První skupina je tvořena zeměmi, kde dvě největší strany dosáhnou minimálně 89% hlasů. Zde hovoříme o tzv. bipartismu.

Do další skupiny spadají země, kde dvě největší strany získávají ve volbách 75 – 80% a tento systém odpovídá tzv. tripartismu nebo-li systému tří stran. Ale jelikož je podle Jeana Blondela systém s třemi stejně velkými stranami nestabilní, používá spíše termín „dvou a půl

---

¹ Svého rozdělení dosáhl na základě zkoumání systému stran 19 západních demokracií mezi lety 1945 a 1966 (Novák 1997: 167).

stran“, kde je třetí strana mnohem slabší než ty dvě první (Novák 1997: 168).

Třetí skupinu zastupují země kde dvě hlavní strany nasbírají přibližně 62 – 65% hlasů a tento systém můžeme označit jako tzv. multipartismus, kde své zastoupení má i Turecko. Tento systém se vyznačuje tím, že je zde jedna strana, která zcela dominuje nad těma ostatníma. Podle Blondela je to taková strana, která získá minimálně 40% hlasů.

V poslední skupině se zisk dvou hlavních stran pohybuje okolo 50% a zde hrají hlavní roli čtyři, pět nebo šest stran.

Pro Maurice Duvergera se zásadním východiskem rozboru stal počet politických stran v systému. Od toho se také odvíjí jeho rozdělení stranického systému na: systém s jednou stranou, se dvěma stranami a vícestranický systém. Ovšem bral v úvahu pouze jen ty politické strany, které byly schopny samostatně vytvořit vládu (Kopeček 2005: 40).

Proti Duvergerovi, který přišel s rozdělením systému podle počtu stran, zde máme Giovanniho Sartoriho, který přispěl k pojmovému ujasnění, když oddělil kategorie systémů stran, založené na počtu stran od systémů stran, založených na stupni ideologické polarizace. Tento stupeň ideologické vzdálenosti má velký význam v otázce stability a nestability, která se týká multipartismu. (Novák 1997: 79). Dále tvrdí, že Duvergerovo rozdělení není dostačující a ve svém díle rozděluje systémy dle více kritérií. Hlavním kritériem tohoto rozdělení je soutěživost a nesoutěživost systémů (Sartori 2005: 123). Mezi soutěživé systémy patří: polarizovaný pluralismu, umírněný pluralismus, dvoustranické systémy a systémy predominantní strany (Sartori 2005: 135).

Hlavní znaky polarizovaného pluralismu spočívají v existenci relevantních antisystémových stran, což jsou strany, které zpochybňují

legitimitu režimu a vůči němuž stojí v opozici. Cílem této strany není změna vlády, ale celková změna politického systému v souladu s jejich cizorodou ideologií. Neznamená to však, že by tato strana musela být revoluční, nebo extrémistická, ale podle odborníků bude vždy její přítomnost v politickém systému problematická. Může operovat jak uvnitř, tak vně systému. Podle Sartoriho se ideální počet stran v polarizovaném pluralismu pohybuje kolem pěti až šesti stran (Sartori 2005: 136). Druhým nejviditelnějším znakem je existence dvoustranných opozicí, které se navzájem vylučují (Sartori 2005: 138). Vlastností pro tento systém je podle italského politologa několik, ovšem toto jsou dvě hlavní, které on sám upřednostňuje a je potřeba je zmínit.

Narozdíl od polarizovaného pluralismu, který je nestabilní, umírněný pluralismus zahrnuje tři až pět relevantních stran a díky své charakteristicky, relativně malé ideologické vzdálenosti mezi svými relevantními stranami, bipolárním koaličním uspořádáním a dostředivou soutěží, je považován za stabilní. (Sartori 2005: 192).

Bipartismus je chápán jako jeden z jednodušších systémů. Jedná se o dvě strany, které jsou v postavení, v němž mohou soupeřit o absolutní většinu křesel. Jedna z těchto dvou stran skutečně uspěje a získá dostatečnou parlamentní většinu, tudíž si přeje vládnout sama. Posledním charakteristickým prvkem pro tento systém je, že alternace či střídání u moci zůstává věrohodným očekáváním (Sartori 2005: 202). Na základě tohoto popisu si každý autor udělá svůj pohled na to, jakou zemi do tohoto systému zařadit.²

Systém predominantní strany je založen na tom, že vládne jedna strana, která má parlamentní většinu. Po boku této strany existuje řada dalších politických stran, které se stejně jako tato predominantní strana

---

² Do této kategorie lze zařadit hlavně systémy Anglie, Spojených států a Nového Zélandu.

účastní voleb a postupem času se mohou pro ni stát konkurencí. Tento systém nezpochybnitelně patří do oblasti stranického pluralismu, jelikož strany, které existují vedle této nejvýznamnější strany, jsou legální a legitimní, i když ne vždy efektivní (Sartori 2005: 211). Jelikož se v dnešní době nesoutěživé systémy nevyskytují tolik jako soutěživé, kterých naopak v poslední době přibývá, nebudu tomuto kritériu věnovat takovou pozornost. Giovanni Sartori přišel s jednostranickým politickým zřízením, které dále můžeme rozdělit na: jednostranické totalitní, jednostranické autoritářské a jednostranické pragmatické modely. Do této poslední skupiny spadá politické zřízení Turecka za Kemala Atatürka. Vedle třídy s jednou stranou přichází Sartori k systému, který se soustřeďuje taky pouze na jednu stranu, ale svou pozornost okrajově věnuje i druhořadým a méně důležitým stranám. Tento model je nazýván jako systém hegemonické strany (Sartori 2005: 224 – 234). Tato strana nepovoluje žádnou soutěž a ani neuvažuje o nějakém střídání u moci. Existují dva subtypy hegemonické strany, které jsou rozděleny na základě autoritářství: ideologická hegemonická strana a pragmatická hegemonická strana.

V rámci tématu práce je také nutné zmínit štěpné (konfliktní) linie, které podle autorů S. M. Lipseta a S. Rokkana souvisí s podobou stranických systémů, na nichž se poté odráží úspěšnost jednotlivých stran. Základní myšlenkou těchto linií je, že podoba stranického systému se odráží na dlouhodobých historických procesech uvnitř společnosti (Červenka 2006: 115).

Podle autorů se jedná o čtyři konfliktní linie podložené dvěmi revolucemi. Mezi ně patří: centrum/periferie, církev/stát, město/ venkov a vlastníci/pracující. Z hlediska stranických systémů a jejich odlišností jsou stěžejní první tři štěpení. Z hlediska posledního třídního rozporu

nedocházelo k významnějším změnám ve formování stranických systémů (Červenka 2006: 115 – 118).

2.2. Volební systémy a jejich vztah ke stranickým systémům

K lepšímu pochopení stranických systémů je zapotřebí brát v úvahu i volební systémy, které jsou hlavním faktorem stranických systémů a mají značný vliv na systémy stran. Otázkou však zůstává, do jaké míry se tyto dva komponenty politického systému ovlivňují. Hlavním autorem, který se zabývá rozdělením volebních systémů a vztahy mezi volebními a stranickými systémy, je již zmiňovaný francouzský politolog Maurice Duverger. Podle něho vznikly tzv. „Duvergerovy zákony“, na jejichž základě dochází k rozdělení volebních systémů především na majoritní (většinové) a proporční (poměrného zastoupení). Ovšem hlavní roli hraje velikost volebních obvodů (Novák 1997: 59). Dle autorova mínění, určitý volební systém nevede přímo ke stranickému systému, ale pouze působí určitou silou v tomto směru. Své „zákony“ proto považuje za určité tendence, které mohou být utlumeny dalšími faktory, které se v daném politickém systému nacházejí.³

Maurice Duverger díky těmto „zákonům“ shrnuje vliv volebního systému na systém stran do tří pravidel:

1) Proporční systém usnadňuje zavedení a udržování systému četných, ukázněných, nezávislých a obvykle stabilních stran.

2) Dvoukolový většinový systém tíhne k systému více než dvou nedisciplinovaných, závislých a relativně stabilních stran.

---

³ Politické účinky volebních systémů: O obecných pravidlech vztahů mezi volebními systémy a systémy politických stran, dostupné na: <http://ustavni.juristic.cz/78033/clanek> (15. dubna 2011).

3) Jednokolový většinový systém pomáhá bipartismu, střídání neboli alternaci dvou velkých nezávislých stran (Novák 1997: 60).

Většinové volební systémy přidělují mandát vítězi. V případě rozdělování více mandátů v jednom volebním obvodu, není snaha rozdělit je v poměru podle počtu hlasů, které kandidáti získali (Novák, Lebeda 2004: 22).⁴

Systémy poměrného zastoupení můžeme rozdělit do dvou nevyrovnaných kategorií, které rozdělujeme podle podoby hlasovacího lístku. V prvním případě si vybírá mezi kandidátkami stran, popřípadě si může sestavit vlastní kandidátku. Zde se jedná o listinné systémy. Ve druhém případě se jedná o jednojmenné přenosné hlasování, kde má volič možnost vybírat jediného kandidáta pomocí preferencí (Novák, Lebeda 2004: 26). Každý poměrný systém vlastní metody, pomocí nichž převádějí počty hlasů na počty mandátů. Tyto metody se nazývají volební dělitele (Novák, Lebeda 2004: 28).⁵

Nejrozšířenějším volební dělitelem v rámci volebního systému poměrného zastoupení je d'Hondtův dělitel, který je původní metodou volebního dělitele a jako jediný lze označit za „metodu největšího průměru“. Jeho hlavní zásadou je, že jakákoli strana by neměla obdržet mandát dříve, dokud má nižší průměrný počet hlasů na jeden mandát, než kterákoli jiná strana. Jeho účinek je většinou odborníků označován jako disproporční ve prospěch větších stran (Novák, Lebeda 2004: 32).⁶

Z důvodu důvěryhodnosti začali různí autoři postupně prozkoumávat a ověřovat platnost a účinnost Duvergerových „zákonů“.

---

⁴ Většinové systémy můžeme dále rozdělit na: 1) relativně většinové systémy - jednokolové
2) absolutně většinové systémy - dvoukolové

⁵ Volební formule rozdělujeme na volební kvóty a volební dělitele.

⁶ Alokační procedura u této formule probíhá tak, že počet platných hlasů každé strany je vydělen řadou celých čísel (dělitelů) počínaje jedničkou. Ze všech vypočtených podílů je vybrán takový počet nejvyšších, kolik má být rozděleno mandátů. Každá strana získá přesně takový počet mandátů, kolik jejich podílů bylo vybráno (Novák, Lebeda 2004: 32)

Jedním z prvních autorů, který provedl analýzu těchto „zákonů“ byl D. W. Rae. Zaměřil se na jednokolový většinový volební systém a povedlo se mu pozměnit třetí „zákon“ do takové podoby, že platí pouze v případě, ledaže existuje významná menšina v daném státě, která tvoří politickou stranu.

Druhým a významnějším politologem, který se zaměřil na znění těchto „zákonů“ je již zmiňovaný Giovanni Sartori, který se stal částečným kritikem těchto „zákonů“. Na rozdíl od Raea, který neměl stanovené proměnné a nezjistil, které jsou příčinou těchto „zákonů“, Sartori stanovil své znění na dvou proměnných. První byla míra strukturovanosti systému politických stran a druhou byla míra geografické rozmanitosti. Tyto „zákony“, jejichž počet byl zvýšen na čtyři, se neliší nějak výrazně od těch Duvergerových, ale jsou pouze upraveny dle Sartoriho pravidel:

1) „Existují – li systémová strukturace a voličský rozptyl, relativně většinové jednokolové systémy vedou k dvojstranickému formátu“.⁷

2) „Existuje – li systémová strukturace, nikoli však voličský rozptyl, relativně většinové systémy vedou k eliminaci stran, které ani v jednom obvodu nezískají většinu, nemohou však eliminovat, takže dovolují existenci tolika stran nad dvojstranický formát, kolik jich umožňují dostatečně velké koncentrace jejich voličů“.

3) „Existuje – li systémová strukturace, poměrné zastoupení získává reduktivní účinek, zapříčiněný jeho neproporcionálností. Čím větší vstupní náklady pro menší strany, tím větší reduktivní účinek a naopak“.⁸

⁷ 1.1: Anebo je obzvlášť silná systémová strukturace sama o sobě nutnou a zároveň náhradní postačující podmínkou dvojstranického formátu.

⁸ 3.1: Anebo je obzvlášť silná systémová strukturace nezbytnou a postačující podmínkou zachování jakéhokoli stranického systému, který předcházel zavedení systému poměrného zastoupení (Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009: 58).

4) „Chybí – li systémová strukturace a předpokládáme –li téměř čisté poměrné zastoupení, tj. rovné vstupní náklady, stran bude tolik, kolik umožní kvóta“ (Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009: 58).

Tento souhrn Sartoriho „zákonů“ má dle mnohých autorů taky své chyby. Hlavní námitkou bylo podrobnější vysvětlení a zařazení silných a slabých volebních systémů. K úplnému opomíjení došlo v případě smíšených volebních systému, které autor nezařadil do žádné skupiny.

V rámci tureckého volebního systému, který spadá do skupiny poměrného zastoupení s vysokou vstupní klauzulí, Sartori tvrdí, že se jedná o silný systém.

3. Turecká republika a její vládní struktura

Cílem této kapitoly je stručná charakteristika Turecké republiky, jakožto země stěžejní pro tuto práci, a následné věnování se hlavním státním představitelům (exekutiva, legislativa, judikativa), jejichž kompetence mají vliv na zdejší stranický systém.

3.1. Charakteristika státu

Republika Turecko, neboli Turecká republika leží z větší části v jihozápadní Asii na Anatolském poloostrově, který je také nazýván jako Malá Asie. Tu menší část Turecko zaujímá v jihovýchodní Evropě. Tato oblast se nazývá východothrácký region. Země kontroluje černomořské úžiny Bospor a Dardanely, které spojují Černé a Egejské (Středozemní)

moře. Celková rozloha činí zhruba 783 562 kilometrů čtverečních. Počet obyvatel, který žije na území dnešního Turecka, se podle Statistického úřadu Turecké republiky dostal až na číslo 72 561 312 obyvatel.

3.2 Hlava státu

Hlavou Turecké republiky je od pádu Osmanské říše prezident. Tato funkce byla ustanovena od nástupu Kemala Atatürka, který byl jmenován prvním prezidentem Turecké republiky.

Společně s vládou zastává post ve složce exekutivy, ovšem jeho pozice je spíše reprezentativní. Je volen na pět let a do své funkce může být po prvním volebním období opět zvolen, což bylo nastolen po Referendu v roce 2007.⁹ Prezident je volen členy Velkého národního shromáždění Turecka a jeho volba je podmíněna věkem nad čtyřicet let a získáním vysokoškolského vzdělání. Zvolen může být i člověk z řad tureckých občanů, který splňuje tyto požadavky a je způsobilý být součástí vlády. Jmenování kandidátů musí být odsouhlaseno minimálně dvaceti členy parlamentu. V případě, že je prezident po zvolení spjat s nějakou politickou stranou, je nucen ukončit své stranické vazby. Zároveň končí i jeho status člena Velkého národního shromáždění Turecka (VNS), před kterým ihned po zvolení musí složit přísahu.¹⁰

Volba hlavy státu probíhá nepřímo na základě všeobecných voleb. Podle ústavního článku¹¹ je v prvních dvou kolech potřeba ke zvolení dvoutřetinová většina poslanců tureckého parlamentu, což v přepočtu činí

---

⁹ Do roku 2007 byl prezident volen na období sedmi let bez možnosti dalšího zvolení.

¹⁰ Přísaha probíhá na základě ústavního článku 103, dostupné na: <http://www.tccb.gov.tr/pages/presidency/power/>, (15. dubna 2011).

¹¹ Na základě článku 102 turecké ústavy, dostupné na: <http://www.tccb.gov.tr/pages/presidency/power/>, (15. dubna 2011).

367 poslanců. Nedojde – li ke zvolení ani v druhém kole, přichází na řadu kolo třetí, kde se podmínky snižují a stačí získat absolutní většinu hlasů. Tato situace doprovázela poslední prezidentské volby v roce 2007, kde byl současný prezident Abdullah Gül zvolen až ve třetím kole. Důvodem byla nedostatečná podpora v prvních dvou kolech, které by dosáhl spojenectvím s menšími stranami. V případě nutnosti čtvrtého kola, což je mimořádnou situací, stačí získat jakoukoliv většinu hlasů. Do tohoto kola postupují pouze dva nejsilnější kandidáti z předchozího kola.¹²

Na post prezidenta mají díky nejvyššímu zastoupení poslanců v parlamentu nejbližší zástupci AKP, z jejichž řad vyšel i Abdullah Gül. Druhým nejsilnějším aktérem v počtu zastoupení poslanců je opoziční strana CHP.¹³ Tento model se táhne po celou dobu turecké historie, neboť ve většině případech zastával post prezidenta představitel nejvlivnější politické strany. Výjimky tvoří období vojenských převratů, kdy byl do čela Turecka zvolen vůdce armádních složek.

Turecký prezident, jakožto hlavní představitel jednoty tureckého národa, má i přes svou spíše reprezentativní funkci spoustu důležitých pravomocí. Mezi nejvýznamnější patří jmenování a odvolávání premiéra a členů vlády, vyhlásování zákonů a popřípadě vrácení zákonu k zpětnému projednání parlamentu. Mezi jeho další významné právní pravomoci patří předložit Ústavnímu soudu právní předpisy týkající se ústavních změn, které považuje za protiústavní, a na základě těchto změn vyhlásit referendum. Jakožto hlavní představitel Turecka ratifikuje mezinárodní smlouvy a v případě absence náčelníka Generálního štábu zastupuje i

---

¹² THIM, Michal: 2007. Prezidentské volby v Turecku: situace po prvním kole, dostupné na: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/prezidentske-volby-v-turecku-situace-po-prvnim-kole> (25. března 2011).

¹³ Zatímco AKP disponuje 353 poslanci, CHP má ve svých řadách 152 poslanců, dostupné na: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/prezidentske-volby-v-turecku-situace-po-prvnim-kole> (10. dubna 2011).

jeho funkci. Naopak mu může být také vyslovena nedůvěra, a to na základě vyslovení jedné třetiny členů Velkého národního shromáždění. Většinou se tato prohlášení týkají velezrady a jiných podobných trestných činů.

Pokud však nastane situace, že prezident není dlouhodobě přítomen, zastává jeho post předseda Velkého národního shromáždění po dobu jeho nepřítomnosti. V případě úmrtí prezidenta vykonává jeho funkci až do nově vypsanych prezidentských voleb.¹⁴

3.3. Vláda

Současná turecká vláda je po posledních volbách nadále v rukou AKP, což je z historického hlediska Turecké republiky ojedinělý případ, neboť ve většině případech šlo o koaliční vlády, s výjimkou systému jedné strany (CHP) za vlády Mustafy Kemala Atatürka.

V čele vlády stojí premiér, který je jmenován prezidentem z členů Velkého národního shromáždění. Jeho hlavní pravomocí je dávat návrhy prezidentovi na jmenování a odvolávání ministrů. Mezi jeho hlavní úkoly patří formulace vnitřní a zahraniční politiky. Zároveň je plně odpovědný za činnost ministrů. Ministři jsou naopak odpovědný za svou činnost na ministerstvech.¹⁵

Po jmenování členů vlády je ihned jejich seznam odeslán VNS, které na základě uvážení vysloví nebo nevysloví nové vládě důvěru. Pokud se tomu tak nestane, je prezident nucen vypsát nové volby.¹⁶

---

¹⁴ Presidency of Republic of Turkey: Duties and powers, dostupné na: <http://www.tccb.gov.tr/pages/presidency/power/>, (27. března 2011).

¹⁵ Political structure of Turkey, dostupné na: <http://www.enjoyturkey.com/info/facts/Politics.htm> (11. března 2011).

¹⁶ HUŇA, Petr: 2007. Lidská práva v Turecku jako evropská otázka, dostupné na: http://is.muni.cz/th/84184/pdf_m/diplomka_final.txt - str. 37, (2. dubna 2011).

Současným prezidentem je Abdullah Gül¹⁷, který se stal v roce 2007 oficiálně jedenáctým prezidentem Turecké republiky.

3.4. Parlament

Turecký parlament, jakožto jediný orgán s ohledem na legislativní pravomoci byl ustanoven tureckou ústavou jako jednokomorový zákonodárný sbor. Tuto funkci zastupuje Velké národní shromáždění, které čítá 550 poslanců, kteří se volí na principu stranických kandidátek, které sestavují výlučně předsedové politických stran. Poslanci jsou voleni na období pěti let na základě systému poměrného zastoupení, a distribuce mandátů probíhá na principu d'Hondtovy metody. Volby probíhají v 85 volebních obvodech, které jsou rozděleny do 81 provincií. Důvodem nižšího počtu provincií je rozdělení Istanbulu do třech volebních obvodů a hlavního města Ankary a Izmiru do dvou volebních obvodů (Pirický 2006: 176).

Vstup do parlamentu je pro běžné politické strany v Turecku velmi obtížný. Systém je oproti ostatním zemím nastaven vysokou vstupní klauzulí, která činí deset procent. V posledních parlamentních volbách se jí podařilo překonat pouze třem stranám.

Volby probíhají na základě přímého, tajného volebního práva a účastní se jich všichni turečtí občané starší osmnácti let. Možnost volebního práva mají i ženy, jejichž zastoupení stoupl po posledních volbách i v parlamentu. Celý volební proces má na starosti Nejvyšší

---

¹⁷ Současný prezident Abdullah Gül pochází ze strany AKP – viz. předchozí strana.

volební rada, jejíž hlavní kompetencí je zajistit řádný průběh voleb od jejich počátku až do konce.¹⁸

Důležitými pravomocemi, které Velké národní shromáždění vykonává jsou schvalování státního rozpočtu, mezinárodních smluv, přijímání zákonů, které následně vyhlásí prezident a možnost volby prezidenta. S tímto krokem také souvisí možnost odvolání prezidenta a pro splnění obou podmínek je třeba odsouhlasení dvěma třetinami členů parlamentu. VNS získává také velkou důvěru ohledně válečných konfliktů, kdy získává pravomoc vyhlásit válku, popřípadě vyhlásit výjimečný stav v zemi.¹⁹

Právo být zástupcem tureckého parlamentu má každý turecký občan, který překročil hranici dvaceti pěti let a nedopustil se žádného závažného trestného činu či nebyl přívržencem nějakých ideologických nebo anarchistických aktivit. Po splnění těchto podmínek přebírá zodpovědnost práce poslanců, kteří nerepresentují pouze regiony v nichž byli zvoleni, ale celý turecký národ.²⁰

Jakož tomu bylo v průběhu celé historie dějin Turecka, je tomu i dnes, kdy je turecká politika tvořena elitami. Dnešní turečtí poslanci jsou převážně zástupci mladé generace, z nichž většině se podařilo dosáhnout vysokoškolského vzdělání. Od nastolení ústavy z roku 1982, o

---

¹⁸ Political parties + election system, dostupné na: <http://www.turkishconsulategeneral.us/abtturkey/govt/elec.shtml> (15. března 2011).

¹⁹ Grand National Assembly, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/tbmm.htm> (1. března 2011).

²⁰ The constitutional tradition and parliamentary life, dostupné na: http://www.tbmm.gov.tr/english/about_tgna.htm (12. března 2011).

jejíž změně se v současné době intenzivně hovoří v souvislosti s nastolením prezidentského systému, zastávají funkci poslanců lidé z řad právníků, inženýrů, podnikatelů a ekonomů.²¹

3.5. Soudní moc

Soudní moc v Turecku je velice strukturovaná oblast politiky, jejíž nejvyšší instancí je Ústavní soud, který se řídí ústavou zřízenou po posledním vojenském převratu. Oproti minulosti, kdy do ústavního pořádku neustále zasahovala turecká armáda, je dnes Ústavní soud nezvykle silnou tureckou instancí. V současné době není žádné instituce či jednotlivce, který by neuposlechl soudní nařízení nebo proti němu dokonce zasáhl.

Mezi nejvýznamnější pravomoci Ústavního soudu patří: zákaz činnosti politické strany (popřípadě může dojít k úplnému zrušení)²², přezkoumání nebo úplné zrušení zákonů, které nejsou v souladu s ústavou, a na základě jeho kompetencí může dojít k odsouzení státních představitelů (prezident, předseda vlády, poslanci). V případě rozhodnutí parlamentu o ztrátě poslanecké suverenity, se lze odvolat u Ústavního soudu. V případě odebrání imunity v rozporu s ústavou může soud rozhodnout o zpětném přidělení imunity.²³

V rámci stranického systému je nutné zdůraznit již zmiňovanou pravomoc Ústavního soudu, kterou je rušení stran. V průběhu historie Turecké republiky docházelo nejvíce k zákazu činnosti politické strany

---

²¹ SANSAL, Burak: 1996 – 2010. Grand National Assembly, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/tbmm.htm> (10. dubna 2011).

²² Tuto pravomoc získává na základě čl. 69 turecké ústavy, dostupné na: <http://www.anayasa.gov.tr/> (20. března 2011).

²³ Ústavní soud rozhoduje podle čl. 85 turecké ústavy, dostupné na: <http://www.anayasa.gov.tr/> (20. března 2011).

v období vojenských převratů.²⁴ V současné době lze zaznamenat pokusy o zrušení dominující AKP, která byla obviněna za zavádění islámských zákonů.²⁵

Rozhodnutí Ústavního soudu jsou platná, tudíž je musí brát všichni státní představitelé v potaz.

4. Turecká armáda

Cílem této kapitoly je poukázat na obrovský vliv turecké armády, jak na stranický systém, tak na země ohrožující tureckou identitu.

Po rozpadu bipolárního světa se vyskytlo v oblastech Balkánu, Kavkazu a Blízkého východu mocenské vakuum, které vedlo ke geopolitické zranitelnosti zemí v těchto oblastech. Začaly zde propuknout neustálé konflikty a krize, které vedly vojenské síly k větším zásahům. To vše vedlo tureckou armádu k tomu, aby své bezpečnostní zájmy zaměřila hlavně na regionální konflikty a náboženský extremismus. Svou pozornost začala věnovat i raketám dlouhého doletu, zbraním hromadného ničení a s nimi spojeným terorismem, který na sebe upozornil při teroristických útocích 11. září 2001 v USA.²⁶

---

²⁴ Např. v roce 1961 došlo k zákazu Demokratické strany nebo v roce 1971 po dalším převratu došlo k zákazu Strany národní spásy.

²⁵ Turecká vládní strana je v rukou soudců, rozhodují o jejím zrušení, dostupné na: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-26099500-turecka-vladni-strana-je-v-rukou-soudcu-rozhoduji-o-jejim-zruseni> (25. února 2011).

²⁶ Turkish General Staff, dostupné na: http://www.tsk.tr/eng/genel_konular/savunmapolitikasi.htm (24. února 2011).

4.1. Vývoj a vliv turecké armády

Jelikož se Turecko nachází v jedné z těchto nejméně stabilních oblastí na světě, je zde zapotřebí neustálý zásah místní armády, která má také obrovský vliv na politické dění v této zemi a je silně spjata se státem.

Svou významnou roli získala tím, že ve 20. století se neustále střídaly vojenské režimy s civilními vládami. Dochází tedy k propojení vztahů mezi vojáky a civilisty. Zásadní úlohu sehrála i při modernizaci a demokratizaci Turecka. Již od 19. století byla nejmodernější a institucionálně nejpevnější skupinou v zemi, která uskutečnila čtyři hlavní převraty v zemi (viz. kapitola: Vývoj stranického systému Turecka). První vojenský převrat v roce 1960 nebyl jen důsledkem složité vnitropolitické situace, ale také vyjádřením obav mladších důstojníků ze ztráty privilegovaného postavení ve společnosti. Druhý vojenský převrat proběhl v roce 1971 a vzešel z trvalé politické destabilizace poznamenané stávkami a masovými demonstracemi. Poslední vojenský převrat, který proběhl v osmdesátých letech se lehce odchyloval od převratů předešlých. Důstojníci se chopili moci a snažili více modelovat politický systém podle svých představ, a k těmto účelům využívali i náboženství (Pirický 2006: 153 – 154).

Hlavním úkolem armády není pouze ochrana jednoty státu a sekularismu, ale také dohled na vládní složky. Neustále dohlíží na chod parlamentu a vlády, ovšem je podřízena prezidentovi. Toto silné postavení armády je dáno silnou autonomií. Další úkoly a vojenské mise armády jsou uvedeny v Turecké ústavě, která byla stanovena v roce 1982 s drobnými dodatky z let 1995, 1999 a 2001. V roce 1982 proběhly také v Turecku jediné přímé prezidentské volby v dějinách země. Tato ústava

také značně omezila pole působnosti odborových svazů, které představovaly v 60. a 70. letech nejsilnější organizace, jež se časem silně zpolitizovaly (Pirický 2006: 123 – 124).

V čele vojenských sil stojí v současné době Isik Koşaner, který se v turecké armádě pohybuje od roku 1978 a je mezi tureckým obyvatelstvem velmi oblíben jako celá turecká armáda. Lidé jsou si totiž vědomi své geopolitické polohy, a proto jsou jakékoli zásahy armády, vyjma narušování lidských práv, vítány.

Účast v armádě v roli vojáka je pro všechny muže, v rozmezí od 20 do 41 let na osmnáct měsíců, povinná. Ti muži, co vystudovali vysokou školu mají povinnou účast sniženou na osm měsíců, jako voják, nebo na patnáct měsíců, jako úředník u vojska. Výjimku tvoří zdravotně postižení nebo duševně choří muži. Ti se vojenských služeb účastnit nemusí. Turecké ozbrojené síly nejsou složeny jen z pozemních sil. Jelikož je Turecko přímořský stát, nalezneme zde i vysoké zastoupení námořních a leteckých vojenských sil. Všechny tyto složky spadají pod turecký generální štáb. Co se týče nasazování pozemských vojenských sil do operací, může Turecko nasadit až 40 – 50 000 vojáků.²⁷

Turecká armáda si svou pozici výrazně posílila v devadesátých letech, což bylo dáno nestabilitou a sporem s Kurdy a zástupci PKK. Do tohoto konfliktu nasadilo Turecko silovou armádu, ovšem tento krok byl kritizován, jak ze strany evropských spojenců, tak ze strany USA. Na stranu Turecka se postupem času přidal Izrael, který se v tom konfliktu jevil jako výhodný partner, se kterým chtělo Turecko vytvořit protiváhu Sýrii, která finančně i materiálně podporoval aktivity PKK. Z tohoto konfliktu nakonec Sýrie odstoupila a zrušila jakoukoli podporu PKK.²⁸

---

²⁷ Pozemní vojenské síly obsahují 68 jednotek.

²⁸ THIM, Michal: 2009. Davos 2009 a budoucnost turecko-izraelských vztahů, dostupné na: <http://www.amo.cz/publikace/davos-2009-a-budoucnost-turecko-izraelskych-vztahu.html> (14. března 2011).

V současné době je působení armády ovlivněno konflikty na Blízkém východě, které se po řadě nešvarů čím dál více stabilizují.

4.2. Vztahy se sousedními státy

Jelikož se Turecko potýkalo a dodnes potýká se značnými spory se svými sousedními státy, a celá tato situace má vliv na politické dění v Turecku, je potřeba se zaměřit i na tyto vztahy se svými sousedy.

Na jihovýchodě Turecko hraničí s Irákem a Sýrií, severovýchodní hranice tvoří s Gruzii, východní část mapuje hranice s Arménií a Ázerbajdžánem²⁹ a v západní části hraničí s Bulharskem a s Řeckem.

Vůči těmto zemím zaujímá Řecko už dlouhou dobu negativní postoje. S Řeckem bojuje už několik desetiletí v rámci Kyperské otázky, což je v dnešní době paradoxem, jelikož oba státy jsou členy Severoatlantické aliance. S Bulharskem se zdá být situace v posledních letech uvolněnější. Částečně je tato situace dána velkou migrací Turků do Bulharska v minulosti.

Dalším státem, který má k Turecku negativní postoj je Arménie. Zde se situace vyhrotila už za první světové války tzv. tureckou genocidou Arménů. Tu však Turci odmítají. Co se týče diplomatických vztahů mezi těmito zeměmi v současné době, zdají se být lepší než v minulosti, kdy byly na bodu mrazu. K lepším vztahům prý napomohla v roce 2009 tzv. „fotbalová diplomacie“³⁰. Na základě této diplomacie státy v dubnu 2009 podepsali Bernskou deklaraci, jejíž součástí byla i cestovní mapa postupné normalizace vzájemných vztahů. Mezi lidmi se

---

²⁹ Sousedí pouze se separovanou částí Ázerbajdžánu.

³⁰ Došlo k dohodě a urovnání vztahů mezi oběma prezidenty při kvalifikačním utkání mezi Tureckem a Arménií na fotbalové Mistrovství světa.

zdají být vztahy celkově dobré, hlavně díky působení Arménů v Turecku, kteří se zde mají lépe než ve své domovské zemi.³¹

Nicméně působení Arménů v Turecku nemůže být věčné. Jelikož jich zde více jak polovina žije tzv. „načerno“, turecká vláda pohrozila, že budou muset tuto zemi opustit a vrátit se do svých domovů v rodné Arménii.³²

Dalším ze sousedních států, který se jevil jako problémový vůči Turecku, byl Irán. Hlavním kámenem úrazu byla snaha Iránu a islámskou revoluci v Turecku, což pro něj znamená obrovskou hrozbu, jakožto pro sekulární režim. Obzvláště v současné době, kdy Irán hrozí svým jaderným programem. Druhým možným hlavním bodem těchto sporů je přítomnost Sunnitů v Turecku, zatímco v Iránu působí z větší části Šíité. V současné době se ale situace začíná díky diplomatickým stykům zlepšovat. Vztahy se zlepšily hlavně po tureckém odsouzení izraelské operace proti palestinskému Hamasu před zhruba dvěma lety. Irán také finančně podporuje Tureckou humanitární nadaci³³, která zorganizovala propalestinskou flotilu, proti níž v květnu zasáhl Izrael.³⁴

Hlavní otázkou sporů Turecka ze Sýrie byla otázka využívání vodních toků a syrská podpora kurdských separatistů, což vyvrcholilo k hrozbě vojenské invaze Turecka do Sýrie. Syřané byli ochotni od této podpory ustoupit, ovšem jen pod podmínkou určitých tureckých ústupků. Turecko si však upevnilo svou hegemunistickou pozici v této oblasti a k žádným ústupkům nesvolilo. Vztahy se začaly vylepšovat přibližně od roku 1998 a dnes se vyznačují mimořádnou korektností. Vzájemné

---

³¹ EU vítá normalizaci vztahů mezi Tureckem a Arménií, dostupné na: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/eu-vita-normalizaci-vztahu-mezitureckem-a-armenii-006446> (13. března 2011).

³² Turecko hrozí, že vyžene desetitisíce Arménů, dostupné na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/turecko-hrozi-ze-vyzene-desetitisice-armenu-007247> (18. března 2011).

³³ Tato nadace je v Izraeli zakázána pro své styky s Hamasem a Libanonským Hizballáhem.

³⁴ O nové jaderné továrně v Iránu a vítězství tureckého premiéra Erdogana, dostupné na: http://www.rozhlas.cz/cro6/internet/_zprava/785220 (21. března 2011).

pochopení u obou států funguje hlavně na základě dobrých vztahů mezi vlivnějšími politiky Turecka a Sýrie. Tato korektnost vedla k lepším diplomatickým stykům a k podepsání smluv (např. bezvízový styk u obou zemí).³⁵

5. Vývoj stranického systému

Po pádu Osmanské říše přichází nová éra tureckých dějin, v níž je hlavním cílem politická modernizace této rozvojové země třetího světa. Jedná se o období po první světové válce, kdy ve spoustě zemí docházelo k vojenským zásahům se snahou o změnu politického a stranického systému dané země. Hlavním cílem byla liberalizace komunistického zřízení, a snažit se do určité míry o zavedení demokracie.

Typickým příkladem podle italského politologa Giovanniho Sartoriho bylo Mexiko a Turecko, ovšem u Mexika se celkového přechodu nepodařilo jakkoli dosáhnout.³⁶ Proto tedy zůstaňme u Turecka, které je pro tuto práci stěžejní.

5.1. Období za vlády Mustafy Kemala Atatürka

Giovanni Sartori věnoval ve své práci svou pozornost Turecku, jakožto zemi, jejíž modernizační proces a věci s ním spojené se staly vzorem pro ostatní země. Otázkou ale zůstává, jak konkrétně dochází k tomuto procesu a jaké následky to vyvolá v této zemi? U Turecka došlo na základě procesu k přechodu a změně politického systému. Podle Sartoriho dochází k systémové změně na základě dvou způsobů:

---

³⁵ ČERNOHOUS, Tomáš: 2010. Turecko a jeho vstup do EU z hlediska bezpečnosti, dostupné na: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/analyza/turecko-a-jeho-vstup-do-eu-zhlediska-bezpecnosti-006948> (21. března 2011).

³⁶ Nyní se jedná o politické zřízení s hegemonickou stranou

1) Kontinuálně, vnitřním přechodem, endogenní transformací a spontánním přechodem.

2) Diskontinuálně neboli zhroucením systému.

U Turecké republiky lze hovořit o přechodu vnitřním, jelikož z historie lze vyčíst, že ač v Otomanské říši docházelo ke spoustě vražd a s nimi spojených změn vládců, vždy se jim podařilo zachovat si své politické zřízení. Tudíž zde nelze hovořit o nějakém zhroucení systému. Hlavní změnou, která v Turecku proběhla byl přechod od monocentrismu k pluralismu a s ním spojená cesta od nesoutěživé struktury k soutěživé. Tento přechod k demokracii se povedl uskutečnit po druhé světové válce, ovšem snahy byly vidět ihned po nástupu Kemala Atatürka, také známého jako „Otce všech Turků“ (Sartori 2005: 272-276).

Svou pozornost a náklonnost u lidí si získal především tím, že dokázal z trosek Osmanské říše vytvořit cestu k modernímu státu. Podařilo se mu zmobilizovat takovou armádu, která mu stačila k tomu, aby porazil cizí armády a začal naplňovat své cíle a představy. Těch dosáhl pomocí svých reform, jejichž prvořadým cílem byla modernizace a sekularizace společnosti, evropeizace a vytlačení islámu z veřejného do soukromého života. Tyto reformy byly založeny na šesti principech kemalismu a díky nim se např. ženám podařilo získat volební právo. K těmto šesti zásadám patří republikanismus, nacionalismus, populismus, etatismus,³⁷ laicismus³⁸ a revolucionářství (Pirický 2006: 78-83). Těchto šest ideologií se stalo řídicími principy národa, které byly včleněny do ústavy až v roce 1937.

Do vedoucí funkce Turecka se dostal Atatürk v roce 1923, kdy byla vyhlášena sekulární republika a přijata nová ústava³⁹ na základě smlouvy z Lausanne. Vyhlášení republiky bylo přijato u většiny lidí s nevolí, jelikož

---

³⁷ Podle této zásady má stát nejdůležitější roli v hospodářské sféře včetně zestátnění důležitých odvětví.

³⁸ Zde dochází k zavedení státní kontroly nad náboženskými institucemi.

³⁹ Tato ústava nahradila osmanskou ústavu z roku 1876 (Pirický 2006: 77).

požadovali zachování chalífátu jako symbol jednoty islámské obce. K pobouření došlo i mezi Kurdy, kteří se přidali k nacionalistům a k hnutí odporu. V ten stejný rok ustavil Republikánskou lidovou stranu (CHP), která představovala klasický koncept kádrové strany a jako jedna z mála nikdy nebyla pod vojenským dohledem. Svoji snahu o etablování stranického pluralismu začal Atatürk vyvíjet v roce 1924, kdy umožnil existenci opoziční strany, ale Republikánská pokroková strana, která měla plnit roli této opoziční strany, byla na základě zákona o ochraně veřejného pořádku rok po svém vzniku rozpuštěna. Za důsledek rozpuštění jsou považovány již zmiňované kurdské rebélie. Tento pokus lze tedy považovat za neúspěšný, ale můžeme říci, že se oproti předchozímu období zvýšila politická participace.

Druhý pokus proběhl v roce 1930, ale nedopadl také podle Atatürkových představ. Svobodná strana, která měla nyní plnit funkci opoziční strany, vznikla v roce 1930 za Atatürkovy podpory, nicméně ve vládě se moc neohřála a po třech měsících se dokonce sama rozpustila. Čelila totiž příliš mnoho obvinění, že je v ní spousta reakcionářských členů. Další snaha podobného typu ze strany Atatürka už neproběhla, a tak můžeme hovořit nadále podle Sartoriho o systému státostrany, jelikož jedinou stranou, která dominovala v tomto období byla Republikánská lidová strana. A jakožto v jediné plně funkční straně byla zavedena přísná stranická disciplína. Tudíž několik pokusů o stranický pluralismu proběhlo, ale bez úspěchu. A tak vše bylo na Atatürkovo následníkovi, kterým byl Ismet Paša neboli İnönü. Svou důvěru si získal tím, že byl po celou dobu po boku Atatürka a stal se jeho nejbližším spolupracovníkem. Této náklonnosti ale začal postupně zneužívat, což vyústilo v neshody mezi těmito dvěma muži. Tyto spory neměly dlouhého trvání, když zanedlouho Kemal Atatürk zemřel a novým prezidentem se stal již zmiňovaný bývalý předseda vlády İnönü (Sartori 2005: 277-278).

Prezident İnönü, který nastoupil do své funkce po Atatürkově smrti

v roce 1938 nebyl ovšem v příjemné situaci, jelikož jeho předchůdce dokázal z Turecka částečně vybudovat moderní stát a dát mu optimistické výhledy do budoucna. Nikdo si tedy nedovedl představit, kam Turecko bude po jeho smrti směřovat. Rozhodl se tedy upevnit si svou autoritu do takové míry, aby získal přízeň ostatních. Jeho prvním krokem bylo prohlášení se za doživotního předsedu Republikánské strany a s tímto krokem přijal titul „vůdce národa“. Vůdcem byl i za druhé světové války, kde požadoval, aby Turecko zaujalo neutrální postoj, ovšem pod hrozbou pozdější izolace. Tento krok se prezidentovi nezamlouval, a tak přistoupil k další možnosti, kterou bylo vyhlásit válku Německu a Japonsku, tudíž se přiklonit na stranu Sovětského svazu. Tomu se tak stalo a Turecko se díky tomuto rozhodnutí stalo jedním ze zakládajících členů OSN (Pirický 2006: 93-98).

5.2. Poválečné období

Poválečný vývoj Turecka byl doprovázen nestabilitou a převraty, ale podařilo se prezidentovi dosáhnout toho, co se jeho předchůdci nepodařilo. Došlo ke změně stranického systému a to do pluralitní podoby. Jsou zde ale určité spekulace, zda tento přechod lze považovat za spontánní. Byl zde totiž opět Sovětský svaz, který byl pro všechny jistou hrozbou. Strach z něj vycítil i turecký prezident İnönü, jelikož postoj Sovětského svazu se k Turecku po druhé světové válce změnil. Proto se İnönü rozhodl obrátit svou pozornost na Západ, v kterém pociťoval určitou podporu, kterou se právě snažil získat díky přechodu k pluralismu. Dostal se však i do situace, kdy zvažoval, zda tento krok udělat nebo pokračovat v Atatürkovo unipartismu. Díky těmto spekulacím nelze tudíž tento krok považovat za spontánní.

Turecko tedy zahajuje novou éru První republiky jako pluralitní stát s restruktivní ústavou z roku 1924 a po boku nového spojence. Turecko si

získalo svou náklonnost na straně USA, které poskytly této zemi obrovskou finanční a materiální pomoc, jenž napomohla Turecku k pluralismu. Zároveň USA začly stavět na tomto území vojenské základny, čímž byla opět narušena kemalistická neutralita.⁴⁰

S příchodem nového systému se objevily nové politické strany, tudíž bylo nutné vyhlásit první parlamentní volby po druhé světové válce, které byly doposud plebiscitem jediné strany. Výsledky však dopadly podle předpokladů.⁴¹ Svůj postoj si upevnila CHP, ovšem v její opozici stála Demokratická strana, která vznikla z řad politiků, kteří se vyčlenili z CHP. Demokraté ale postupem času získávali na popularitě a v roce 1947 musel prezident tuto stranu legitimizovat jako opoziční stranu, čímž zasáhl proti vlastní straně.

V roce 1950 se uskutečnily první svobodné volby, na základě nichž vznikla první koaliční vláda. Stávající volební systém distribuoval hlasy takovým způsobem, že výsledky byly pro všechny ohromující. Doposud dominující republikáni, byli v čele vystřídány demokraty, kteří na základě většinového volebního systému jednoznačně porazili CHP.⁴² Na tuto porážku zareagoval i nový prezident Celal Bayar, který se rozhodl přejít do opozice i poté, co mohl anulovat výsledky voleb. I když tento krok prezidenta nelze považovat za spontánní, považuje přechod k demokracii jako jeden ze svých největších úspěchů (Pirický 2006: 98-100).

V průběhu dalších sedmi let se situace nezměnila i přesto, že proběhly dvoje parlamentní volby. Svoji moc si nadále upevňovali demokraté, díky nimž se Turecko začalo stále více orientovat na západní země, což vedlo Turecko ke vstupu do NATO, jehož oficiálním členem se stalo v roce 1952. Zatímco si demokraté užívali svou pozici, republikáni

---

⁴⁰ ŠTAIF, Vít: 2005. Turecko coby součást EU?, dostupné na:

<http://www.i-polis.cz/view.php?cislocclanku=2005012601> (2.dubna 2011).

⁴¹ CHP získala 395 mandátů z možných 465 mandátů. Demokratická strana v čele s Bayarem a Menderesem získala pouhých 64 mandátů.

⁴² CHP si oproti předešlým volbám pohoršili o tolik, že získali pouhých 69 mandátů, oproti demokratům, kteří vyhráli na plné čáře se 408 mandáty.

se dostávali čím dál více do ústraní a ve volbách v roce 1954 se propadli s počtem mandátů ještě níže než před čtyřmi roky, a to jen díky úspěšné hospodářské politice DS, která po těchto volbách na základě většinového systému zvětšila počet poslanců ve svých řadách. Proto byl částečný „návrat“ republikánů na politickou scénu ve volbách v roce 1957 pro všechny překvapením. Tyto výkyvy volebních výsledků byly podle expertů dány změnami volebních systémů.

Republikáni se začali po volbách v roce 1957 nepatrně zvedat, a začátkem šedesátých let přišla rázná změna. Fenomémem politiky se začala stávat armáda, která se uchýlila v roce 1960 k vojenskému převratu, což bylo dáno narůstající polarizací mezi politickými stranami. Během převratu došlo k nečekanému zákazu Demokratické strany, která nadále používala instituce zděděné z období vlády jedné strany. Poté následovalo odvolání prezidenta Bayara a představitel DS Menderes byl dokonce zavražděn. Na základě těchto okolností byla sepsána nová liberální ústava a vyhlášena Druhá republika, do jejíhož čela se postavil vojenský generál Cemal Gürsel. Tato nová ústava se opírala o bikamerální formu vlády a radikálně se odlišovala od té předchozí. Mezi nejdůležitější změny patří: byla zavedena nová 150 členná horní komora a došlo k přechodu volebního systému z většinového na proporční v 450 členné dolní komoře⁴³ (Pirický 2006: 107-110).

Vojenská junta nezůstala ovšem u moci příliš dlouho. Necelý rok po vojenském převratu se vedení státu opět vrátilo do rukou Prozatímnímu shromáždění, a proto bylo nutné svolat nové parlamentní volby, ve kterých mohly kandidovat i extrémní levicové a pravicové strany. Na vrchol se dostala opět CHP, ale už ne tak s přesvědčivým výsledky jako v poválečném období. Do výsledků voleb ale výrazně promluvily nově

---

⁴³ Tento systém umožňoval menším stranám dostat se do sněmovny.

vzniklé nedemokratické strany: Strana spravedlnosti a Strana nového Turecka, které znemožnily CHP získat absolutní většinu.⁴⁴

Počátkem šedesátých let v Turecku se tedy opět podařilo dostat vedení státu do rukou civilní vlády, která začala prosazovat sociálnědemokratické myšlenky. Ovšem na její fungování, s občasnými přímými intervencemi, dohlížela vojenská armáda. Tudíž můžeme říci, že chod státu byl v rukou dvou instancí, i když paradoxem zůstává, že při nástupu soutěživého systému musí na vše dohlížet armáda. Tohoto systému začala výrazně využívat pravicová Strana spravedlnosti, v jejíž čele stál Süleyman Demirel, který dovedl tuto stranu k vítězství ve volbách v roce 1965, čímž došlo k vytvoření většinové vlády.⁴⁵ Ačkoliv byl nejmladším premiérem v celé historii Turecka, své funkce se chopil velmi dobře. V jeho opozici stál ultranacionalista Alparslan Türkeş, což byl předseda Republikánské vesnické národní strany, jejíž název byl v roce 1969 změněn na Stranu národní akce. Ta na základě svého programu vyhlásila politickou kampaň proti levicové agitaci, na jejímž základě došlo k politickému násilí, které vedlo k celkové paralyzaci parlamentu.⁴⁶ Pravice byla rozdrobena a na scéně se objevila další řada několika malých stran včetně neofašistické Nacionalistické akční strany (Krieger 2000: 925).

I když si Demirel pojistil svou pozici vítězstvím ve volbách v roce 1969⁴⁷, byl nucen v roce 1971 díky politickým nepokojům ve městě rezignovat. Jeho funkce mu byla zastavena na čtyři roky, a tak bylo potřeba zvolit nového premiéra. Tím se stal Nihat Erim, jakožto představitel pravicového křídla. Jeho vláda se ihned usnesla na několika změnách v ústavě, mezi něž patřily např.: zredukování pravomocí

---

⁴⁴ CHP získala ve volbách v roce 1961 38,4% hlasů, Strana spravedlnosti 35,1% hlasů a Strana nového Turecka 14% hlasů.

⁴⁵ V těchto volbách si Strana spravedlnosti polepšila na 53,3% hlasů. Za ní skončila CHP s 29,8% hlasů.

⁴⁶ SANSAL, Burak: 1996 – 2010. Demirel, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/demirel.htm> (5. března 2011).

⁴⁷ Zde potvrdila Strana spravedlnosti vítězství z předchozích voleb a získala 56,2% hlasů.

Ústavního soudu nebo posílení Národní bezpečnostní rady, která tímto krokem získala pravomoc předkládat vládě doporučení. Situace mezi pravicí a levicí byla v zemi nadále vyhrocená, přičemž síla politických stran byla obrovská. To ukázaly při volbě nového prezidenta, který byl zvolen v roce 1973. Stal se jím bývalý senátor Fahri Korutürk, který vystřídal v této funkci dosud působícího Cevdeta Sunaye.⁴⁸

Volba Korutürka byla opět doprovázena řadou nevole, jak už tomu bývalo v předchozích volbách. Vojsko se rozhodlo vetovat kandidáta Strany spravedlnosti a snažilo se prosadit do čela kandidáta ze svých řad. Proti tomuto kroku se vláda postavila a rozhodla se toto usnesení neakceptovat. Turecká vláda se tímto krokem dostala do rukou koaliční vlády, do jejíhož čela se opět postavila po vítězství ve volbách v roce 1973 CHP. Jejím novým předsedou se stal Bülent Ecevit, který se rozhodl vytvořit koalici s islamisty. Díky politické nestabilitě, která neustále panovala v Turecku se koalice rozpadla rok po svém vzniku a předseda Ecevit odstoupil, což se ukázalo jako nešťastný krok. Došlo k vytváření dalších koalic, čímž se zvyšovala politická nestabilita z důvodů vysoké polarizace mezi stranami. Mezi nejvýznamnější koalici této doby patřila Národní fronta, což bylo protilevicové uskupení v čele s nestráníkem Sadim Irmakem.

V roce 1973 se turecká armáda začala věnovat Kyperské otázce, čímž do jisté míry přestala promlouvat do politického života. Stala se tak vedlejším odborným kabinetem, který dohlížel na fungování místní vlády. To však vydrželo pouze do roku 1980. Jelikož se situace v politickém spektru neměnila a nadále probíhaly násilnosti mezi ultranacionalisty a komunisty, muselo dojít k další vojenské intervenci, která byla mnohem radikálnější než předchozí (Krieger 2000: 924).

---

⁴⁸ Republic of Turkey – Ministry of foreign affairs, dostupné na: <http://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa> (7.března 2011).

Druhá polovina období druhé republiky se tedy nesla ve znamení polarizovaného pluralismu, který nahradil umírněný pluralismu z první poloviny. To ovšem díky vojenskému převratu z roku 1980 znamenalo pro Turecko rozpuštění parlamentu, zrušení ústavy a zákaz politických stran, jejichž představitelé byli zatčeni. Tímto zásahem také došlo k poklesu stranické polarizace.⁴⁹

Nová éra tureckých dějin začala stejně jakož tomu bylo v šedesátých letech. Otěže vedení státu převzala vojenská junta, a tudíž bylo nutné jmenovat někoho z armádních řad, který by se chopil vedení státu. Této funkce se nakonec ujala Národní bezpečnostní rada v čele s generálem Kenanem Evrenem, který se stal po dvou letech vojenské vlády, v jediných přímých volbách v dějinách země, sedmým tureckým prezidentem. S touto volbou také souvisí sepsání nové prezidentské ústavy, která po přijetí referendem vstoupila v platnost v roce 1982 a platí až do současnosti.⁵⁰ Na základě této ústavy se Turecko stalo sekulární, republikánskou a parlamentní demokracií.

Vojenský převrat trval až do roku 1983, kdy proběhly další volby, ke kterým byly po schválení armády připuštěny pouze tři nově vzniklé politické strany. Jednalo se o Stranu národní demokracie, Lidovou stranu a středopravicovou Vlasteneckou stranu (ANAP).⁵¹ Vítězem se stala Vlastenecká strana, jejímž předsedou byl Turgut Özal, kterému se po tomto převratu podařil částečně omezit zásah armády do politických záležitostí. Tento krok byl pozitivem obzvláště pro ty politiky, kteří byli při tomto převratu zatčeni. Na scéně se začala také výrazněji projevovat ultraradikální Strana kurdských pracujících (PKK), kteří po nespokojenosti

---

⁴⁹ KUČERA, Tomáš: 2007. Stav demokracie v Turecku, dostupné na: <http://www.cpssu.org/view.php?cisloclanku=2007052801> (16. března 2011).

⁵⁰ Ústavu přijalo 91% voličů, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/evren.htm> (11. března 2011).

⁵¹ Strana národní demokracie byla podporována generály, zatímco u Lidové strany se jedná o kemalistickou stranu.

se socioekonomickými podmínkami začali tvrdě revoltovat proti vojenské diktatuře, která uplatňovala tvrdé postihy za sebemenší projev kurdské identity. Tyto problémy trvají od vzniku PKK, což je od roku 1978, kdy začali projevovali svoji nespokojenost s tureckou parlamentní politikou.⁵²

Turgut Özal díky pozvolné liberalizaci, kterou nasadil, začal realističtěji pohlížet na kurdskou otázku, čímž si získal jisté sympatie. Podařilo se mu také zefektivnit tureckou ekonomiku a stimulovat zahraniční investice, na základě čehož začalo Turecko více ekonomicky i hospodářsky prosperovat. Díky těmto krokům a reformám během jeho předsednictví si získal takovou náklonnost, že došlo k jeho opětovnému zvolení ve volbách v roce 1987, ve kterých se pouze třem stranám podařilo překonat desetiprocentní volební klauzuli. Mezi ně spadaly: Strana pravé cesty v čele s Demirelem, sociální demokraté v jejich čele stál syn bývalého tureckého prezidenta Erdal İnönü a vítězná Vlastenecká strana⁵³. Díky tomuto vítězství, kdy Vlastenecká strana získala v parlamentu nadpoloviční většinu křesel, můžeme podle Sartoriho typologie zařadit toto období do systému predominantní strany, kdy ostatní strany byly konkurencí, ale nepodařilo se jim od druhého vojenského převratu překonat tuto stranu. O dva roky později vypršel dočasnému prezidentovi Evrenovi prezidentský mandát a osmým tureckým prezidentem se stal právě Turgut Özal. Novým předsedou vlády byl zvolen Yildirim Akbulut (Pirický 2006: 124-126).

---

⁵² Sévreská smlouva 1922 a konečné rozdělení Kurdistánu, dostupné na: <http://kurdove.ecn.cz/moderni.shtml> (11. března 2011).

⁵³ Volby skončily ziskem 36% hlasů pro ANAP, 25% hlasů pro sociální demokraty a 19% hlasů pro Stranu pravé cesty.

5.3. Současná podoba stranického systému

Po skončení Studené války, kdy se Turecko začalo soustředit na zahraničně – politické vztahy, neboť se proti němu utvářely silná regionální protiturecká uskupení, se systém predominantní strany přeměnil na umírněný pluralismus. Tato změna byla dána, jak nepatrným nárůstem konkurenčních stran, tak postupným vyrovnáváním výsledků voleb. Tento systém vydržel do parlamentních voleb v roce 2002, kdy došlo k ukončení pokusů o koaliční vládu. Poslední koalicí byla vláda z roku 1999 tvořená sociálně demokratickou Stranou demokratické levice v čele s Bülentem Ecevitem (DSP) a pravicovou Stranou národní akce. Tuto spolupráci ukončily neshody v dosažení konsensu v důležitých politických otázkách a nástup dosud dominantní Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP). Na této spolupráci je vidět značná slabost pravolevé linie, která se překrývá s linií islám – sekularismus. Zatímco pravicové strany nahlíží na islám pozitivně a přiklánějí se k němu, levicové strany naopak zastávají princip sekularismu.

Současná podoba tureckého stranického systému se začala formovat už od osmdesátých let, zásluhou posledního vojenského převratu, který začal udávat směr stranického systému. Od této doby se stranický systém neustále vyvíjí. Paradoxem zůstává, že v období od konce osmdesátých let do současnosti se u moci vystřídali tři prezidenti a z toho ani jeden nebyl svázán s tureckou armádou. Tudíž lze říci, že vojenský vliv v turecké politice klesá, což je pro současnou orientaci Turecka na Západ vyhovující (Sayari, Esmer 2002: 82 – 87).

Oproti stranickému systému je dění na současné politické scéně nastoleno až od předčasných parlamentních voleb z roku 2002, kdy se podařilo částečně zabránit politické fragmentaci, a nastolit systém s dvěma hlavními politickými stranami. Volby byly vypsané o rok a půl

dříve než ve stanovený termín. Důvodem byla ztráta parlamentní většiny vládních stran a rozpad koalice, která nebyla schopna spolu komunikovat. Účastnilo se jich dvacet politických stran, ovšem desetiprocentní klauzuli se podařilo překonat pouze Straně spravedlnosti a rozvoje a Republikánské lidové straně (CHP).⁵⁴ Po těchto volbách se umírněným islamistům ze strany AKP podařilo vytvořit jednobarevnou vládu v čele s novým předsedou Abdullahem Gülem. Hlavní roli v této straně hrají politické elity, které jsou klíčovým hráčem po celou existenci Turecké republiky. Nárázníkem pro AKP se stalo levicové kemalistické křídlo CHP, které se po volbách postavilo do opozice.⁵⁵

Co se týče menšinových stran v prostředí turecké politiky, nemohou i přes svou snahu překonat volební práh, tudíž není jim umožněno reprezentovat své zájmy v parlamentu. Nejvýznamnější roli v zastoupení menšinových stran sehrála v těchto volbách Demokratická lidová strana (DEHAP), která zastupuje zájmy kurdské menšiny. I přes zisk 6,23% hlasů si svoji oblibu získala a přesvědčivě zvítězila ve dvanácti provinciích na východě Turecka. Z této pozice se netěšila příliš dlouho, neboť rok po volbách ústavní soud zakázal její činnost s přesvědčením, že podporuje Stranu kurdských pracujících (PKK), která neustále bojuje za vytvoření nezávislého Kurdistanu v podobě guerillových válek. Její působení ve volbách však bylo zřejmé, neboť se vláda rozhodla po roce 2002 zavést kurdštinu do tureckých médií.⁵⁶

Brát Kurdy v potaz byl jeden z kroků, ke kterým se AKP uchýlila, i když ve většině případů dochází k odsunu menšinových otázek do

---

⁵⁴ V parlamentních volbách v roce 2002 CHP získal 19,38% hlasů, zatímco AKP získala téměř o dvojnásobek více a to 34,29% hlasů.

⁵⁵ Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, dostupné na: <http://www.europeum.org/index.php> (29. března 2011).

⁵⁶ PEŠKOVÁ, Adéla: 2008. Turecké parlamentní volby 2007 - kontinuita či diskontinuita?, dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=340> (2. dubna 2011).

pozadí. Dalším bodem jejich reformního seznamu byla dosud islamisty odmítaná westernizace, čímž Turecko začalo čím dál více inklinovat k EU. Postupem času se přece jen ukázalo, že nestačí pouze přijmout reformy s nimiž by se přiblížili Západu, ale také je správně implementovat, což je do jisté míry problémem Turecka až dodnes.

Období počátku vládnutí jednobarevné vlády tedy můžeme označit za dobu sblížování se Západem, v čemž pokračovali i po volbách do místních zastupitelstev v roce 2004, kde pravicoví islamisté z řad AKP vyhráli ještě s výraznějším výsledkem než parlamentní volby⁵⁷ (Pirický 2006: 145-150). Ty se konaly opět až v roce 2007, které byly vypsány opět o něco dříve než ve stanovený termín. Důsledkem byla nejistá situace doprovázející volbu prezidenta, což se vyhroutil až do takové míry, že armáda zahrozila zásahem. Proto se AKP rozhodla o vypsání předčasných voleb, kde opět potvrdila své prvenství z předchozích voleb. Kandidaturu podalo oproti předešlým volbám pouze čtrnáct stran, ale volební klauzuli se podařilo překonat třem stranám, mezi nimiž byla vítězná AKP, opoziční CHP a ultrapravicová Strana národního hnutí (MHP). Výsledky byly natolik přesvědčivé, že si AKP zajistila vládu na následujících pět let bez toho, aniž by potřebovala koaličního partnera.⁵⁸ Oproti předešlým volbám lze zde vyzorovat obrovský nárůst nezávislých kandidátů, čehož využily ve své strategii např. kurdské levicové strany.⁵⁹

Z této strany vzešel, i dosud působící na svém postu, jedenáctý turecký prezident Abdullah Gül, který kvůli bojkotům levicových

⁵⁷ Zde si AKP polepšila z 34,29% hlasů na 41% hlasů.

⁵⁸ AKP potvrdila svou vůdčí roli se ziskem 46,52% hlasů, za ní se umístila CHP se ziskem 20,9% hlasů a volební klauzuli se podvedlo překročit i MHP, která získala 14,27% hlasů.

⁵⁹ Erdogan znovu vítězem parlamentních voleb v Turecku, dostupné na:

<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/erdogan-znovu-vitezem-parlamentnich-voleb-v-turecku> (21. března 2011).

opozičních sil musel svoji kandidaturu napoprvé stáhnout a do čela se dostal po červencových parlamentních volbách.

Současný turecký stranický systém je nastolen politikou AKP, která má podle odborníků nakročenu k tomu, aby se stala predominantní stranou. Ovšem v Turecku nedošlo k takové míře konsolidace stranického systému, tudíž nelze jednoznačně určit jakým směrem se bude tato strana do budoucna ubírat. Nadále však inklinují k Západu, což vyvrcholilo v poslední době častými přístupovými jednáními s EU.

Menšinové strany si dodnes udržují svoji popularitu ve východních regionech Turecka, ale na základě čím dál větší rozptýlenosti jejich stranických preferencí po parlamentních volbách v roce 2007 dochází k redukci jejich voličských hlasů a postupně tyto strany upadají do pozadí. Tato situace vyvrcholila v roce 2009, kdy se opakovala situace z předchozích let a došlo k opětovnému zákazu kurdské Strany pro demokratickou společnost (DTP), která podle místních bezpečnostních složek spolupracoval s PKK, která je Západem označována za teroristickou.⁶⁰

6. Politické strany Turecka

Cílem této kapitoly je poukázat na obrovskou rozmanitost politických stran v Turecku z pohledu ideologického zaměření. Za zmínku stojí tři současné nejvýznamnější politické strany, kterým se podařilo uspět v posledních parlamentních volbách, a překonaly vysoko nastavenou volební klauzuli. V rámci

---

⁶⁰ BERANOVÁ, Lucie: 2009. Tisíce Kurdů v Turecku se opět bouří. Odmítají zákaz své strany, dostupné na: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-39519230-kurdove-v-turecku-se-opet-bouri> (22. března 2011).

historických stran se nejednalo o žádné výrazně profilující se strany s výjimkou CHP, která má dodnes své zastoupení v politickém spektru. Tudíž svou pozornost věnují dnešním nejaktivnějším stranám. Je však nutné také zdůraznit zároveň postavení menšinových stran v politické sféře Turecka, neboť výrazně ovlivňují zahraniční politiku Turecké republiky.

6.1. Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)

Strana spravedlnosti a rozvoje, jakožto nejmladší politická strana působící na turecké politické scéně, byla založena 14. srpna 2001. Její vznik je iniciován širokým politickým spektrem, které představují politici ze všech zaniknutých (zakázaných) či legitimních⁶¹, dosud působících stran. Hlavním strůjcem vzniku strany byl Recep Tayyip Erdoğan (současný premiér), který se ihned po jejím zaevidování stal předsedou.

Ihned od začátku svého působení se vůdcové strany uvedli jako konzervativní demokraté. Jedná se o masovou strana reprezentovanou elitami. Touto strukturou a vystupováním navenek si okamžitě získala náklonnost na veřejnosti, neboť veškerý její přebytečný ekonomický zisk putuje na úkor chudých. To se projevilo hned v prvních volbách, kterých se zúčastnila. Po jednoznačném průběhu se AKP podařilo sestavit jednobarevnou vládu, jejímž cílem bylo začít věnovat větší pozornost západním zemím.⁶²

V průběhu její vlády se jí podařilo snížit inflaci, kterou stlačila pod deset procent a vzrostl zájem zahraničních investorů o tuto oblast, což

---

⁶¹ AKP reprezentují hlavně zástupci FP, ANAP a DP.

⁶² All for Turkey, dostupné na: <http://eng.akparti.org.tr/english/chairman.html>(2. dubna 2011).

vyvrcholilo jednáními s Evropskou unií o případném vstupu. Tyto přístupové hovory byly zahájeny po demokratizačních reformách AKP. Dodnes je toto jedno z nejaktuálnějších témat spojených s vládou AKP, k čemuž přispívá stabilizací vztahů se sousedními státy a posílení role Turecka na regionální úrovni.⁶³

V rámci politického programu, který se především zaměřuje na ekonomické potenciály Turecka, se AKP prohlašuje, jak již bylo zmiňováno, za demokratickou stranu s důrazem na lidská práva, globalizaci a pozitivní postoj k EU. Tímto si získává obrovskou náklonnost nejen u běžných tureckých občanů, ale především a chudých a emigračních oblastech. Ohledně postoje ke svým regionální sousedům AKP zdůrazňuje, že je potřeba předefinovat své zahraničně – politické priority a snažit se o stabilizování rovnováhy mezi těmito zeměmi. To by především napomohlo hospodářskému rozvoji a regionální bezpečnosti, kde by Turecko mělo hrát hlavního aktéra.

Co se týče vztahy s Ruskou federací, vůdcové AKP prohlašují, že je třeba více spolupracovat a neohlížet se na historické mezníky. Tudíž nelze Rusko brát jako konkurenci, ale jako partnera. Druhou mocností, na kterou se Turecko zaměřuje jsou Spojené státy americké, kde je podle AKP potřeba prohloubit spolupráci do více oblastí.⁶⁴

6.2. Republikánská lidová strana (CHP)

Republikánská lidová strana, jakožto opoziční strana v dnešním stranickém systému Turecka, je nejstarší dosud působící politickou

---

⁶³ History of the Justice and development party, dostupné na: <http://eng.akparti.org.tr/english/akparty.html> (2.dubna 2011).

⁶⁴ Development and Democratization, dostupné na: <http://eng.akparti.org.tr/english/partyprogramme.html> (2.dubna 2011).

stranou, která se stala průkopníkem turecké industrializace a ekonomického rozvoje. Byla zformována již v roce 1923 za vlády Kemala Atatürka, jakožto nárazníkový spolek proti invazi do Anatólie. V této době fungoval stranický systém na principu státostrany, která se řídila čtyřmi hlavními hesly: republikánství, populismus, nacionalismus a sekularismus. To vydrželo až do konce druhé světové války, po které byly zřízeny nové strany a systém dostal nový směr.⁶⁵

V padesátých letech dohlížela na přechod k demokracii a multipartismu, a začala se profitovat jako levicová strana. Tento směr lehce utlumil v devadesátých letech předseda strany Baykal, který začal více tíhnout ke středu a u místních intelektuálů vzrostly obavy o případný přechod k pravici. Tyto obavy utnul až současný předseda Kemal Kılıçdaroğlu, jehož prioritou je prosazování hodnot sociální demokracie, čímž si získal obrovskou podporu a CHP zaznamenala za posledních dvacet let nejvyšší nárůst v rámci popularity. Jakožto sekulární, levicová strana dnes neustále soupeří s vůdčí islamistickou AKP, z čehož vyplývá nejzřetelnější konfliktní linie tohoto období, kterou je opět islám vs. sekularismus.

Ačkoliv se jedná o opoziční stranu k prozápadní AKP, nemá CHP výraznější námitky ke vstupu do EU. V současné době lze říci z programu této strany, že je spíše zastáncem začlenění Turecké republiky do EU. Jako sociálně – demokratická strana má také své zastoupení v Evropském parlamentu, když se stala přidruženým členem skupiny socialistů.

---

⁶⁵ Republican People's Party (Cumhuriyet Halk Partisi--CHP), dostupné na: <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/tu-political-party-chp.htm> (3. dubna 2011).

Svůj program též směřuje na úpravu vztahů s okolními zeměmi zaměřené také na ekonomický potenciál. Oproti AKP se však jedná o stranu, která prosazuje tradici striktního kemalismu.⁶⁶

6.3. Strana národního hnutí (MHP)

Strana národního hnutí, jakožto ultrapravicová, nacionalistická strana, se objevila na politické scéně po skončení druhé světové války v roce 1948, ovšem pod tímto názvem oficiálně vystupuje od roku 1969. Jedná se o sdružení politiků mladší generace, kteří vystupovali pod názvem „Šedí vlci“.⁶⁷ Svoji politiku zakládají na ideologii tureckého nacionalismu, reprezentující národní zájmy a práva etnických menšin, což byla možná strategie jak si získat svoji náklonnost u veřejnosti (Rubin, Heper 2002: 25 – 26).

To se projevilo až na konci devadesátých let, kdy získal ve volbách v roce 1999 druhý nejvyšší počet hlasů. Do této doby byla tato strana spojována s eskalací násilí v sedmdesátých letech v Turecku, což byl jeden z důvodů jejího zrušení a pozatýkání hlavních představitelů po třetím vojenském převratu. V roce 1983 byla její činnost obnovena, ovšem pozice této konzervativní strany byla velmi složitá.⁶⁸

Po celou dobu svého působení byla MHP ve většině případů závislá na svých koaličních partnerech, což se změnilo od nástupu nového předsedy Devleta Bahçelia v již zmiňovaných volbách v roce 1999, kdy se jí podařilo získat zastoupení v parlamentu. Svůj post

---

⁶⁶ Cumhuriyet Halk Partisi, dostupné na: <http://www.chp.org.tr/> (3. dubna 2011).

⁶⁷ Takto bylo nazýváno mládežnické extrémistické, nacionalistické hnutí.

⁶⁸ SANSAL, Burak: 1996 – 2010. Political parties in Turkey, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/parti.htm#dsp> (3. dubna 2011).

nepotvrdila v následujících volbách v roce 2002, kdy se ziskem 8,34% nepřekonala volební klauzuli. Tyto hlasy ztratila ve prospěch nacionalistické Strany mladých (GP), jejichž hlasy se neustále přelévají na základě spokojenosti voličů.

Ovšem GP si nedokázala udržet podporu těchto voličů a navrch opět získala v parlamentních volbách v roce 2007 MHP, které získalo 14,27% hlasů vynesl 71 mandátů. Z důvodu zisku parlamentního zastoupení došlo k navýšení počtu nezávislých poslanců v parlamentu.⁶⁹

Tuto podporu získala především svým programovým zaměřením, kde se především soustřeďuje na životní úroveň tureckých občanů ve všech sektorech. Naproti tomu ovšem veřejně vystupuje proti kurdkému nacionalismu, s kterým se Turecko potýká už několik desetiletí.⁷⁰

6.4. Menšinové strany

V rámci politického zastoupení reprezentující menšinové strany v Turecké republice, jsou nejaktivnějším aktérem Kurdové. Jedná se o samostatné etnikum, které však v rámci Turecka nikdy nebylo uznáno, což se projevilo na budoucích vztazích. Ačkoliv se kulturně zcela odlišují od tureckého národa, je jim popírána jakákoliv existence a možnost podílet se na formování stranického systému.⁷¹ Na rozdíl od Arménů či alavitů, kteří měli také své zastoupení v Turecku jako etnická menšina, se Kurdové od Turků neliší alespoň náboženstvím.

Kurdský nacionalismus trpěl častými zásahy turecké vlády již od nástupu Kemala Atatürka, který přislíbil této menšině autonomii.

---

⁶⁹ PEŠKOVÁ, Adéla: 2008. Turecké parlamentní volby 2007 - kontinuita či diskontinuita?, dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=340> (2.dubna 2011).

⁷⁰ Milliyetçi Hareket Partisi, dostupné na: <http://www.mhp.org.tr/index.php> (2.dubna 2011).

⁷¹ Kurdish Human Rights Project, dostupné na: <http://www.khrp.org/> (2.dubna 2011).

Částečné oživení kurdského nacionalismu přišlo v šedesátých letech, kdy došlo k výraznějšímu štěpení (cleavage)⁷² politické sféry na pravici – levici. Svoji ideologii založili Kurdové na levicovém pojetí, čímž začaly neustálé spory s pravicovým křídlem. Z důvodu nelegálnosti jejich politických stran prosazovali své politické priority prostřednictvím různých uskupení a organizací.⁷³

Nejvýznamnější kurdskou organizací byla DDKO (Devrimci Dogu Kültür Ocaklari). Nejednalo se o politickou stranu (frakci), ale o revoluční mládežnickou organizaci, která sloužila k prosazování kurdské agitační činnosti (mládežnická a ženská práva). Na počátku sedmdesátých let však došlo k uzavření všech revolučních organizací.⁷⁴

V rámci zvyšující se tlaku na prosazování kurdských práv sílila snaha o vytvoření nového uskupení. To se podařilo zformovat na konci sedmdesátých let pod názvem Kurdská strana pracujících (PKK)⁷⁵, což je dodnes aktivní separatistická organizace bojující proti turecké vládě za vytvoření nezávislého Kurdistanu.

V současné době se Strana kurdských pracujících profiluje jako jedna z nejkontroverznějších organizací, působící na seznamu teroristických organizací v rámci Spojených států amerických, OSN, NATO a EU.⁷⁶ Se snahou eliminovat tyto ozbrojené boje přišla AKP a MHP, které neustále vyjednávají o kurdské otázce. Současným „předsedou“ této organizace je Murat Karayilan, který usiluje o posílení demokracie a ustavení vlídných zahraničních vztahů. V rámci zastoupení

---

⁷² Jedná se o konfliktní linii podle Lipseta a Rokkana.

⁷³ HUŇA, Petr: 2007. Lidská práva v Turecku jako evropská otázka, dostupné na: http://is.muni.cz/th/84184/pdf_m/diplomka_final.txt - str. 11 -12 (3.dubna 2011).

⁷⁴ Turkey: Information on a Kurdish organization called DDKO (Organization of Revolutionary Kurdish Youth), dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,QUERYRESPONSE,TUR,,3ae6aca344,0.html> (3.dubna 2011).

⁷⁵ Vyznačuje se ideologií nacionalismu, komunismu a marxismu – leninismu.

⁷⁶ Partiya Karkerên Kurdistan, dostupné na: <http://www.pkkonline.com/en/index.php> (3.dubna 2011).

v turecké vládě měli Kurdové do roku 2009 své přívržence v jediné legální politické straně.⁷⁷ Tato strana musela být kvůli spojitostem s PKK Ústavním soudem zakázána a většina poslanců přešlo k nové vzniklé BDP.⁷⁸

Z hlediska stranické typologie lze kurdské strany zařadit do kategorie antisystémových stran, což ovšem bylo dáno přístupem turecké vlády, neboť kurdské strany byly od svého vzniku postupně perzekuovány a eliminovány z politického hlediska. To zapříčinilo boje mezi tureckou vládou a PKK, které se začínají v současné době stabilizovat na základě přístupových jednání s EU, neboť členové EU naléhají na vládu Turecké republiky, aby učinila pokroky v oblasti lidských práv.⁷⁹

7. Závěr

Cílem práce bylo analyzovat stranický systém Turecka, neboť politické strany se staly pro Turecko nedílnou a nepostradatelnou součástí politického života. Z toho by mělo vyjít, že je po dobu své existence velmi dynamickým sektorem turecké politiky, neboť se neustále potýkal s řadou změn, z nich nejvýznamnější byla přechod k multipartismu.

Stranám, kterým se dostávala řádná voličská podpora ve většině případech posléze zanikaly, a z úspěchu se těšily další nově vznikající politické strany. Výjimku tvoří Republikánská lidová strana (CHP), jejíž existence je spojena se vznikem Turecké republiky, tudíž činnost této strany je ovlivněna principy kemalismu, což se přeneslo až do dnešní

---

⁷⁷ V roce 2002 byla HADEP zakázána Ústavním soudem a přejmenována na DEHAP. O tři roky později došlo ke stejné situaci, tudíž musela být přejmenována na DTP, dostupné na: <http://www.allaboutturkey.com/parti.htm> (4. dubna 2011).

⁷⁸ Také zastává postoj kurdského nacionalismu.

⁷⁹ Kurdistan Workers' Party (PKK), dostupné na: <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/pkk.htm> (4. dubna 2011).

doby, neboť neustále myšlenky této ideologie ovlivňují chod a směřování politiky tohoto státu.

V rámci principů tohoto proudu se podařilo z Turecka vybudovat demokratický stát, integrovaný do západní sféry a plně zapojit do mezinárodně – politických struktur, což vyústilo například členstvím v NATO. Komplikaci ve vyjednávání se Západem ovšem tvoří kladení důrazu na tureckou jednotu a identitu a otázka dodržování lidských práv, přičemž v důsledku těchto situací je občas potřebný zásah turecké armády, která neustále dohlíží na průběh a dění v politické sféře.

Historickými mezníky turecké armády jsou roky 1960, 1971 a 1980, kdy došlo k vojenským převratům a na určité období převzali chod státu do svých otěží. Nejvlivnější vojenskou intervencí byla ta z osmdesátých let, neboť došlo k výraznému zúžení stranického spektra. Na základě těchto okolností byla sepsána na počátku osmdesátých let nová ústava, jejíž obsah s částečnými dodatky z devadesátých let, udává dodnes směr turecké politiky. Ta je stabilně ovlivňována konfliktními liniemi centrum – periferie a město – venkov. Typické pro Turecko je také překrývané štěpení islám – sekularismus a pravolevá diferencovanost, což je vidět i na dnešním modelu stranického systému.

Směřování turecké politiky udává za poslední desetiletí dominantní, islamistická Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP), která se od svého vzniku těší z velké voličské podpory. V její opozici stojí sekulární CHP, které se podařilo také se Stranou národního hnutí překonat nestandardní vstupní práh. Tento zisk širokého segmentu voličů ovšem eliminuje menšinové strany, které tak ztrácí možnost participace ve vládní struktuře. Z mého hlediska by při současném rozpoložení stranického systému, ani při případném snížení volební klauzule, nezískaly minoritní strany takovou volební podporu k možnému začlenění do parlamentu. Za nejaktivnější minoritní strany lze považovat Kurdy, s jejichž otázkou se Turecko potýká už od sedmdesátých let. I toto je možný důvod váhavé

reakce Evropské unie k začlenění Turecka do této organizace. Dalším odůvodněním může být geopolitické hledisko Turecka a jeho značné spory se svými regionálními sousedy, na čemž závisí i civilizační identita Turecké republiky, která je zcela odlišná od západních členů EU. Otázkou však dodnes zůstává, zda je vůbec možná změna turecké identity? Z programového hlediska stran lze vyčíst, že by Turecko k tomuto kroku přistoupilo, k čemuž se přiklání jak pravicové, tak i levicové spektrum. Ovšem, jak to bude vypadat v praxi? To se možná dozvíme v nadcházejících letech.

Prameny a literatura

- ČERVENKA, Jan: 2006. *Současný stranický systém z perspektivy konfliktních linií*. In: KUNŠTÁT, Daniel: 2006. *České veřejné mínění. Výzkum a teoretické souvislosti* (Sociologický ústav Akademie věd ČR: Praha).
- DRULÁK, Petr a kol.: 2008. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Portál: Praha).
- HUŇA, Petr: 2007. *Lidská práva v Turecku jako evropská otázka – diplomová práce* (Masarykova univerzita – Brno), dostupné na: http://is.muni.cz/th/84184/pedf_m/diplomka_final.txt (5. dubna 2011)
- CHYTILEK, Roman, ŠEDO, Jakub, LEBEDA, Tomáš, ČALLOUD, Dalibor: 2009. *Volební systémy* (Portál: Praha).
- KOPEČEK, Lubomír: 2005. *Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě*. In: STRMISKA, Maxmilián (eds.): 2005. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko - politických systémů* (Portál: Praha).
- KRIEGER, Joel: 2000. *Oxfordský slovník světové politiky* (Ottovo nakladatelství: Praha).
- LEBEDA, Tomáš: 2004. *Stručný přehled volebních systémů*. In: NOVÁK, Miroslav, LEBEDA, Tomáš a kol.: 2004. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání* (Aleš Čeněk: Plzeň).
- NOVÁK, Miroslav: 1997: *Systémy politických stran – úvod do jejich srovnávacího studia* (Sociologické nakladatelství: Praha).
- PIRICKÝ, Gabriel: 2006. *Turecko* (Libri: Praha).
- RUBIN, Barry, HEPER, Metin: 2002. *Political parties in Turkey* (Frank Cass Publisher: London).

SARTORI, Giovanni: 2005. *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu* (Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno).

SAYARI, Sabri, ESMER, Yilmaz: 2002. *Politics, parties and elections in Turkey* (Lynne Rienner Publisher: London).

Internetové zdroje

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY:

<http://www.amo.cz/> (14. března 2011).

CPSSU (Czech-Slovak Political Science Students' Union)

<http://www.cpssu.org/view.php?cisloclanku=2007052801> (16. března 2011).

ČESKÝ ROZHLAS 6:

<http://www.rozhlas.cz/cro6/portal/> (21. března 2011)

EURACTIV.CZ:

<http://www.euractiv.cz/> (25. března 2011).

EUROPEUM – INSTITUT PRO EVROPSKOU POLITIKU (Institute for European policy):

<http://www.europeum.org/index.php> (29. března 2011).

GLOBÁLNÍ BEZPEČNOST (Global security):

<http://www.globalsecurity.org/index.html> (3. dubna 2011).

HONORÁRNÍ KONZULÁT TURECKÉ REPUBLIKY (Honorary Consul General – Republic of Turkey):

<http://www.turkishconsulategeneral.us/abtturkey/govt/elec.shtml> (3. dubna 2011).

IHNED.CZ:

<http://ihned.cz/> (3. dubna 2011).

I – POLIS.CZ:

<http://www.i-polis.cz/index.php> (2. dubna 2011).

JURISTIC.CZ:

<http://server.juristic.cz/> (5. dubna 2011).

KURDOVÉ A KURDISTÁN:

<http://kurdove.ecn.cz/moderni.shtml> (11. března 2011).

KURDSKÁ STRANA PRACUJÍCÍCH (Partiya Karkerên Kurdistan):

<http://www.pkkonline.com/en/index.php> (3. dubna 2011).

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ TURECKÉ REPUBLIKY
(Ministry of foreign affairs – Republic of Turkey):

<http://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa> (7. března 2011).

POLITICKÁ STRUKTURA TURECKA (Political Structure of Turkey):

<http://www.enjoyturkey.com/info/facts/Politics.htm> (11. března 2011)

PREZIDENT TURECKÉ REPUBLIKY (Presidency of the Republic of
Turkey):

<http://www.tccb.gov.tr/> (15. dubna 2011).

PROJEKT NA OCHRANU KURDSKÝCH LIDSKÝCH PRÁV (Kurdish
Human Rights Project):

<http://www.khrp.org/> (2. dubna 2011).

REPUBLIKÁNSKÁ LIDOVÁ STRAN (Cumhuriyet Halk Partisi):

<http://www.chp.org.tr/> (3. dubna 2011).

STRANA NÁRODNÍHO HNUTÍ (Milliyetçi Hareket Partisi):

<http://www.mhp.org.tr/index.php> (2. dubna 2011).

STRANA SPRAVEDLNOSTI A ROZVOJE (AK Parti):

<http://eng.akparti.org.tr/english/index.html> (2. dubna 2011).

STŘEDOEVROPSKÉ POLITICKÉ STUDIE (Central European political
studies review):

<http://www.cepsr.com/index.php> (2. dubna 2011).

TURECKÝ GENERÁLNÍ ŠTÁB (Turkish General Staff):

http://www.tsk.tr/eng/genel_konular/savunmapolitikasi.htm (2. dubna 2011).

ÚŘAD VYSOKÉHO KOMISAŘE OSN PRO UPRCHLÍKY (UNHCR):

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain> (3. dubna 2011).

ÚSTAVNÍ SOUD TURECKÉ REPUBLIKY (Constitutional Court of the Republic of Turkey):

<http://www.anayasa.gov.tr/index.php?lang=1&c=1> (3. dubna 2011).

VŠE O TURECKU (All about Turkey):

<http://www.allaboutturkey.com/index.htm> (10. dubna 2011).

8. Resume

This work is aimed at development of party system in Turkey since the inception of Republic of Turkey up to the present day. It's the topic, which isn't so discussed here in the Czech Republic.

The text is divided into two parts. In the first part of the work, I describe the theories, which it's possible apply to the party systems. The main authors, who was interested in this topics, was Giovanni Sartori, Maurice Duverger and Jean Blondel.

In the second empirical part, I'm trying to describe development of party system of Republic of Turkey, which was very transforming and dynamic. The party system of Republic of Turkey was restored by Mustafa Kemal Atatürk, who was named as the „Father of Turks. After the Second World War, was Turkish party system changed to multipartism and five years later there were the first free elections.

The Turkish political system was accompanied by military intervention, which overseeing to Turkish government. It's one of many questions about entering Turkey to European union. At the present time, politics of Turkey takes place in a framework of a strictly secular parliamentary representative democratic republic. The head of state is president Abdullah Gül, who is connect with right – wind AKP. In her opposition is CHP, which is left-wind party. These are two sides (with MHP), which in the last parliamentary elections overcame 10% election clause.